

Z. Karvalics László A HÜPPÖGŐ NIKÉ, AVAGY IZLAND FELETT SÁPADT AZ ÉG

 ligetmuhely.com/z-karvalics-laszlo-a-huppogo-nike/

Bár egyre szokatlanabbnak tűnhet, de verssel készülök egy decemberi rendezvényre. Ha felszólítanak, szélesen gesztikulálva, vicces dobbantásokkal, itt-ott öblösítve elmondom majd kedves költőmtől, Tamkó Sirató Károlytól a *Röviköt balladáját*. A poétai csínyek mestere a felnőtt olvasókra kacsintva csempészte bele szójátékoktól hemzsegő északi hősének-paródiájába két szocialista kötöttáru-vállalat nevét, és maga lepődött meg a legjobban, mennyire megszerették a gyerekek a stilizált várháború tragikus végbe torkolló kardcsatájának mitikussá tett főszereplőit, akik büszkén viselték.

Napok óta itt van kinyitva a kötet, a *Pinty és ponty* az asztalomon, meg mellette a *Szélkiáltó*, amelyben Óbudalocskájára, a *Flóriánra* csodálkozom rá, hosszú idő után. Borzongató belegondolni, hogy élete végén másfél utcasarokra lakott onnan, ahová középiskolába jártam, nap mint nap – bármikor találkozhattunk volna a Fő téren, mert csak a szalagavatónkat nem érte meg, egyetlen napot még 1980-ban is kapott az élettől.

életfilm

A ház, amin 2007 óta emléktáblája is van már, a Vöröskereszt utca 14-ben áll. Annak a kilencedik emeletéről látott rá kis telkecskéjére a Remete-hegyen, ahová a jógacsoportjait vitte. Itt lakom ma, fenn, s ismételve a sorokat, *Kjőbenhavnon innen, Reykjavíkon túl ...*, kinéztem az ablakon, alattam a városom, és peregni kezd az életfilm.

*

1977. kétségkívül nevezetes éve volt a pöffeszkedő gyakorlóiskolákhoz képest szerethetően családi óbudai Martos Flóra Gimnáziumnak. A ballagóktól még az örökös igazgató, Tihamér bácsi búcsúzott, ám az elsősöket már Eszti néni üdvözölte ősszel. Minden más is két világ határán billegett. Már megnyitott a szomszédban a Flórián üzletközpont, az ország első „plázája”, de a felüljáró építkezése még nem kezdődött meg. Még autóforgalom szelte ketté az örökké bánatos Szentlélek teret, amelynek túloldalán hulló vakolattal várta a felújítást a Zichy-kastély, miközben hosszúkás kényszer-tornatermekben gyötörte a diákokat a házi sportcsarnokról sokáig reménytelenül álmódó Csoztor-Erdős testnevelő-páros.

TTstudio, adobe.com

Túl voltunk már a gesztenyefocin, a szünetekben a földszinti osztálytermekből az ablakon át kiugorva, de még előtte, hogy minderre az Óbudai Szeszgyár pincéjében gumicsizmás vécépumpafej-focival tegyük rá egy lapáttal. Megnyitott már viszont az iskolai könyvtár mellett a pinceklub, ahol a csocsóasztalok oldalának csapódó csontgolyók könyörtelen ostorcsapásai keveredtek a másik szobából dübörgő Boney M.-számok basszusával. Ott izzadta ki magából foszforeszkáló feliratú Nomád ingekben és Trapper farmerokban a tanévkezdési stresszt a rumpuncsban úszó úri közönség, amelynek szótárába ezen a nyáron került be az onnantól kiirthatatlan 'banyeg'. Az élcsapat pedig nemcsak túl volt már az első építőtáborán az Izsáki Állami Gazdaságban, hanem a fáradt pezsgő újrahasznosító fémtankba öntését felgyorsító szellemes innovációinak köszönhetően brigádversenyyerteresként tölthetett el egy hetet a Velencei Ifjúsági Tábor diákparadicsomában, ahol esténként kazettás magnóról szólt a sátrakban a P. Mobil, és az erősödő félhomályban szórványosan előfordult, hogy fiúk lányok kezét fogták.

ügyes káderpolitika

A nagy változások árnyékában csendes szenzációt jelentett, hogy új titkár került az iskolai KISZ-szervezet élére. Szinte borítékolható volt: pártmunkás szülők gyermeke, a *Vologya utcájának*, az *Ifjú gárdának*, a *Távolban egy fehér vitorlának*, a *Volokalamszki országútnak* meg hasonló könyvek tucatjainak elolvasása után erős elköteleződést

magába gyűjtő, tanulmányi verseny-nyertes, nyilvános szereplésre képes fiúcska, aki az ügyes káderpolitikának köszönhetően már elsősként is agitprop-titkár volt, bármit is jelentsen az.

A Martos Flórában, mint szinte mindenütt máshol is, ahány osztály, annyi KISZ-alapszervezet. Éves küldöttgyűlések. Havonta, iskolai szinten összegzett „információs jelentések” arról, hogy mi foglalkoztatja a diákokat, miről mi a véleményük. Készülőds a Forradalmi Ifjúsági Napokra, valamilyen (ha este, akkor fáklyás) felvonulásra. *Undoknál undokabb bundok*. Elismerő oklevelek, jelvények, képzések, ahol a kerület többi középiskolájának KISZ-eseivel, az Árpádosokkal meg a Kőrösisekkel lehetett megismerkedni.

Mai szemmel? Nehéz a KISZ-szervezetben mást látni, mint javarészt unalmasan ismétlődő rituálékra épülő, bornírt, időrabló, az ideológiai behuzalozástól merevvé, örömtelenné és életidegenné tett szocializációs panoptikumot, amelyben a diákok karrier-ambíciókat dédelgető fiatal felnőttektől és karót nyelt funkcionáriusoktól tanulták az osztályharcot és a CIMEA-dalt, meg rejtett tantervként a politikai korrektséggel kevert mini-mozgalmárság ma már mulattató mintázatait.

tsuguliev, adobe.com

Na de minden akkori szemmel történt. És emiatt bizony lehetett a KISZ-t is komolyan venni. Lehetett kimaradni, akár hátrányt is vállalva, meg lehetett hinni, hogy valaki a jó oldalon áll, és van értelme tennie, hogy a jó még jobb legyen, s emiatt igenis van tétje, hogy miként történnek a dolgok. Például: életre kelnek-e a tervben foglaltak, megszületnek-e jelentések határidőre? A felelősök és tisztségviselők vajon teljesítik-e a tőlük elvártakat?

A történet, amit el kell mesélnem, ezen a ponton kezdődik.

December elején, ahogy hosszú idő óta mindig, összeült az iskolai KISZ-bizottság. Helyszín: az iskolai könyvtár, Fejes Zsuzsa néni birodalmának valamelyik sarka. Napirend: ismeretlen. A sok súlyos és nagy jelentőségű teendőt mostanra felszívta egy hatalmas fekete lyuk, de egy dolog emlékezetes maradt: Niké leváltása.

Niké nemcsak nem csinált semmit év eleje óta (hogy mit kellett volna, ki tudja már), de még erre a megbeszélésre sem jött el. Niké elsőként kapott bizalmat, mégis cserbenhagyott minket. Nem tehetünk mást. Először le kell váltani Nikét, majd keresni a helyére valakit. Szavazzunk!

És döngött a föld. Nikét eltávolítottuk a posztjáról. Megérdemelte. Rendnek kell lennie. Nem lehet csak úgy játszadozni a felelősséggel. Döntést kellett hoznunk, és nem riadtunk meg tőle. *Zord Röviköt.*

Néhány kocka itt kiesik. A következő kép már az osztálypadban zokogó Niké arca, aki vagy épp most értesül a hírről, tőlem, vagy már tudta valakitől, de váratlan feltűnésem miatt ismét megrohanták az érzelmek.

szerette a funkcióját

Mit mondhatott? Már akkor is nehéz volt kihámozni az elcsukló, sírással meg-megszakított monológból, de félreérteni nehezen lehetett. Igenis szerette a funkcióját, és a szíve összetört, hogy mi ezt elvettük tőle. Megsebeztük. Ez most fáj, és szégyelli, hogy nem tud erős maradni az osztálytársai előtt. Könnyezni olyan ciki.

Mit mondhattam akkor, mozgalmi élet és halál KISZ-titkár ura?

Képtelen vagyok bármit is felidézni, nem fogok álnaivan lehetséges variációkat sorolni. Mint ahogy annak sincs értelme, hogy megpróbáljak mai fejjel választ vagy vigaszt komponálni, *fjordok kjözt, kjödök kjözt.* Megkövetni évtizedekkel később Nikét? Ugyan már: szentimentális, giccses nyavalygás lenne.

Annyit azonban tudok, hogy Niké hüppögésekor tört rám legelső alkalommal az émelyítő érzés, amely egy pillanat alatt rohan le, fagyasztja meg a lábat, szorítja össze a torkot, préseli Kinder-tojássá a gyomrot. *Ébredj, Röviköt! Riadj, Röviköt!* A villámként megérkező felismerés, hogy ami most történik, abban nemcsak benne vagyok, hanem egy megnyíló tér-idő kapun keresztül látom is, amint épp hozzájárulok a bekövetkeztéhez. Mert bármennyire is szeretném elkerülni most már, hogy így legyen, nincsen eszközöm hozzá. Alakot ölt a felismerés, hogy ha még egyszer nekifuthatnék, mit tennék másként. Persze, hogy előbb meg kellett volna hallgatnunk őt. Persze, hogy nélküle nem szabadott volna döntést hozni róla. S ha az eredmény esetleg ugyanaz lenne, akkor is: legalább annyira lényeges az út, a mód, ahogyan odáig eljutunk.

Akkor csak átsuhanó gondolatfoszlány lehetett, hogy Niké, az ember sokkal fontosabb, mint ami belőle szervezeti lényként megjelenik – ma már mívesen formulázni is tudnám. Annak megélése volt a legmaradandóbb – *csatázott Röviköt* –, hogy nem láthatunk magunkban olyan valakit, akire nem szívesen nézünk – *s megölte Hariköt.*

Byelikova Oksana, adobe.com

De ha megértjük: annak is oka van, hogy a helyes cselekvés útvesztőjében a megfelelő ösvényeket gyakran csak utólag azonosíthatjuk, átmenetileg meg tudunk bocsátani magunknak. (Véglegesen talán csak akkor, ha tenni is tudunk róla, hogy még egyszer ne essünk ugyanabba a csapdába. Még akkor is, ha egyáltalán nincs rá garancia,

hogy sikerül.)

éberség és törekvés

Oly sokszor fordul elő azóta is, hogy nem ismerem fel időben a meghatározó összetettségeket vagy épp a végtelenül egyszerű, kézenfekvő lényegét. Megbékéltem már vele: nem az számít, hogy ne hibázzak, vagy ne okozzak másnak bánatot. Hanem hogy megmaradjon az éberség és a törekvés arra, hogy elkerüljem mindezt, még akkor is, ha úgy tűnik, nem lehet.

*

Leomlott száz tornyán, várának porondján nyugszik már csendesen, nyugszik már örökre KISZ-Magyarország. Talán épp Niké leváltásának pillanatában írta, légvonalban onnan néhány száz méterre Tamkó Sirtó Károly a Magyarország dicséretét:

„Most már örülök
hogy itt születtem és éltem

....

Sokáig fájt.”

No lám, ő éppen akkor bölcsességgé párolta, amit tizenöt éves kapitányi kamaszfejjel én éppen tanulni kezdtem.

„... amit tudtam – mindent megtettem.

Igényem semmi!

Éltem.

Virultam.

Megnyugodtam!”

(Európa közepén).

felső kép | chaoss, adobe.com